

УКРАЇНСЬКЕ ПТАХІВНИЦТВО ЯК МОДЕЛЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ ДОСЯГНЕНЬ ВІТЧИЗНЯНИХ УЧЕНИХ-АГРАРІЇВ

Рецензія на монографію

**МЕЛЬНИК В. В. НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ
ПТАХІВНИЦТВА В УКРАЇНІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ
ХХІ СТ. / ННСГБ НААН ; наук. ред. В.А. Вергунов. Київ : ТОВ «НВП
«Інтерсервіс», 2019. 310 с.**

Птахівництво – одна з пріоритетних галузей агропромислового комплексу України, яка забезпечує населення продуктами харчування, є джерелом сировини для харчової, легкої, хімічної і фармацевтичної промисловості. Необхідність прискореного розвитку галузі особливо гостро відчувається на сучасному етапі, коли відбувається активний пошук шляхів вирішення глобальної продовольчої проблеми, забезпечення безпеки харчування населення. Нині основні зусилля українських учених спрямовуються на впровадження в практику виробництва ресурсощадних технологій виробництва продукції птиці, зростання рівня селекційно-племінної роботи, скорочення затрат праці і коштів за рахунок механізації та автоматизації виробничих процесів, зміцнення кормової бази, підвищення якості кормів. З огляду на це, науково-пізнавальна та практично-прикладна актуальність монографії В.В. Мельник не викликає сумніву.

Варто відмітити, що за роки державності в Україні фактично не було проведено фундаментальних досліджень, які б комплексно висвітлювали становлення і розвиток наукового супроводу розвитку птахівництва на тлі соціально-економічних трансформацій, суспільно-політичних, загальнонаукових, теоретико-методологічних, науково-організаційних і технологічних чинників.

В.В. Мельник використала цінний фактологічний матеріал і суттєво заповнила прогалину в історіографії даної проблеми. Зокрема, джерелознавчу основу дослідження склали документи Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, Центрального державного архіву

громадських об'єднань України, Державного архіву м. Київ, Державних архівів Київської та Харківської областей, архівів наукових установ і вищих навчальних закладів. Значний інформаційний ресурс дослідження становить інтелектуальна спадщина учених у галузі птахівництва, які розробили теоретичні та методологічні положення селекції та розведення, годівлі й утримання сільськогосподарської птиці, здійснювали науковий супровід галузі птахівництва.

Авторкою вдало проведено періодизацію розвитку науково-організаційних засад птахівництва та охарактеризовано пріоритетні здобутки кожного виділеного періоду. Детально висвітлено діяльність сільськогосподарських товариств і спеціалізованих товариств птахівничого профілю як всеросійського, так і регіонального значення, які на теренах України стали першими продуцентами і репрезентантами галузевого наукового знання. Охарактеризовано значення сільськогосподарських виставок у популяризації селекційних здобутків у галузі птахівництва, поширенні племінного матеріалу та спеціалізованої літератури.

На нашу думку, представляє інтерес підрозділ «Формування науково-організаційних засад птахівництва в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. під впливом соціально-економічних і суспільно-політичних чинників», в якому авторка цілком логічно пов'язала розвиток промислового птахівництва зі збільшенням міського населення. Це зумовило будівництво великих птахокомплексів з механізацією і автоматизацією основних технологічних процесів, що забезпечувало інтенсифікацію виробництва продукції птахівництва. Створено відповідну матеріально-технічну базу для переведення галузі птахівництва на індустріальну основу. Технологічні процеси у птахівничих господарствах різних категорій, спрямовані на виробництво яєць і м'яса птиці, регламентувалися відповідними постановами ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР. Здійснювався динамічний розвиток народного господарства водночас зі збільшенням капіталовкладень, зростанням національного доходу, валової продукції, підвищенням продуктивності праці у сільському

господарстві. Змінилася структура посівних площ у господарствах усіх категорій, збільшився валовий збір зернових. В.В. Мельник вказує на прямий зв'язок валового збору зернових по окремих економічних районах та областях УРСР з виробництвом яєць і м'яса птиці.

В одному із розділів монографії авторка узагальнила основні теоретичні складники наукового супроводу розвитку галузі птахівництва за напрямками: селекція та розведення, годівля й утримання сільськогосподарської птиці. При викладенні основ селекційно-генетичного вдосконалення сільськогосподарської птиці зосередилася на створенні вітчизняних порід і кросів. Констатувала, що племінна робота з підвищення продуктивних і племінних якосте курей започаткована в 1912 р. на Полтавській сільськогосподарській дослідній станції. У 1928 р. на її базі організовано перший племінний розплідник цієї породи. Селекційно-племінна робота в птахівництві спрямовувалася на вдосконалення продуктивних якостей птиці й збільшення високопродуктивного поголів'я.

Позитивні зрушення у веденні галузі були забезпечені вдосконаленням організаційної структури племінної справи в птахівництві УРСР. У другій половині ХХ ст. створено розгалужену мережу племінних птахівничих господарств, яка складалась із селекційно-генетичних та контрольних-випробувальних станцій, державних племінних заводів, ферм-репродукторів, які взаємодіяли з товарними птахівничими фермами і спеціалізованими птахофабриками. У 80-х рр. організовано селекційно-генетичний центр, впроваджено науково-виробничі об'єднання в птахівництві. Для координації їх діяльності створено Республіканський трест племінних птахівничих господарств «Укрплемптахотрест». У монографії розкрито особливості становлення національної системи племінної справи в птахівництві України.

В.В. Мельник детально розкриває еволюцію одного із найважливіших виробничих процесів галузі птахівництва – годівлі, яка, забезпечуючи раціональне живлення птиці, сприяє її нормальному росту й розвитку, збереженості й високій відтворній здатності, досягненню генетично зумовленого рівня продуктивності, необхідної якості продукції. Упродовж

досліджуваного періоду українськими вченими запроваджено системні дослідження з нормованої годівлі, розроблення основ мінерального, вуглеводного, протеїнового, вітамінного живлення. Здійснювалися активні пошуки джерел компенсаторного живлення для зниження витрат кормів на одиницю продукції та збереженості поголів'я. Вивчено вплив різного рівня обмінної енергії та сирого протеїну в комбікормах на продуктивність несучок, визначено оптимальний рівень енерго-протеїнового відношення в раціоні курей, встановлено залежність кормових властивостей білкових кормів, виготовлених з відходів птахівництва, від тривалості зберігання. Накопичено науково-практичний досвід щодо використання в годівлі птиці ферментних і антибіотичних препаратів, розроблено технологію виготовлення м'ясного, м'ясо-кісткового, м'ясо-пір'яного, пір'яного та трав'яного борошна.

У монографії висвітлено еволюцію технології виробництва продукції птахівництва в Україні. Показано, що українськими вченими опрацьовано питання інтенсифікації птахівництва на основі кліткового утримання, подовження тривалості світлового дня, цілорічного комплектування стад птиці тощо. Запропоновано ефективні технології і режими інкубації яєць, методи біологічного контролю в інкубації, нормативну та технічну документацію з питань технології виробництва продукції сільськогосподарської птиці тощо. В.В. Мельник розкрила теоретико-методологічні та науково-організаційні засади розвитку штучної інкубації в Україні як важливого технологічного процесу, що забезпечує інтенсивне вирощування сільськогосподарської птиці. Як основні наукові напрацювання в цьому напрямі розглядає: диференційний режим штучної інкубації яєць, з'ясування зв'язку годівлі з закономірностями ембріонального розвитку птиці, обґрунтування ефективності періодичного прогрівання інкубаційних яєць у період їх зберігання, методологічні основи дезінфекції, обробки інкубаційних яєць ультрафіолетовими променями тощо.

В.В. Мельник розкрила специфіку розвитку наукової думки на базі галузевих вищих навчальних закладів і наукових установ. Обґрунтувала внесок у становлення і розвиток наукових основ птахівництва вітчизняних учених:

В.І. Бесуліна, А.У. Биховця, П.Ю. Божка, О.П. Бондаренка, В.П. Бородея, М.В. Дахновського, М.В. Дубовського, І.І. Івка, Г.А. Кодинця, Е.Е. Пеніонжкевича, М.Ф. Іванова, М.І. Сахацького та інших. Показала, що в цілому, запропоновані українськими вченими розробки склали теоретичну і методологічну основу для зростання рентабельності птахівництва та зниження собівартості її продукції на сучасному етапі розвитку галузі.

Слід зазначити, що значимість даного видання полягає у тому, що відтворені автором події змушують зробити неупереджені висновки щодо еволюції наукової галузевої думки в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.ст. в контексті дослідження подій українського минулого, розкрити невідомі сторінки аграрної історії України. Запропонована книга допоможе розширити джерельний запас знань щодо становлення й розвитку науково-організаційних засад птахівництва, актуалізувати науковий доробок визнаних учених аграрної науки.

Видання розраховане на істориків, фахівців у галузі сільського господарства та всіх, хто цікавиться історією України, зокрема пріоритетними науковими розробками в галузі аграрної науки та сільськогосподарської дослідної справи.

**Доктор історичних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач сектору наукознавства
Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки
Національної наукової сільськогосподарської
бібліотеки НААН**

Н.Б. ЩЕБЕТЮК